

Yttrande över SOU 2025:122

Version: Slutlig

Vår kontakt:

Mathias Lindqvist

mathias.lindqvist@skanska.se

Skanska Sverige AB

Stab Juridik

Klimat- och näringslivsdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kn.me.remissvar@regeringskansliet.se

KN2026/00379

En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122)

1. Inledning

Skanska Sverige AB har beretts tillfälle att inkomma med yttrande över utredningen SOU 2025:122 – En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (Utredningen). Tillsammans med dotterbolaget Skanska Industrial Solutions AB (SIS) inkommer Skanska Sverige AB (gemensamt Skanska) med följande remissvar.

Skanska lämnar detta remissvar med tyngdpunkt i SIS verksamheter, vilka är föremål för återkommande prövning enligt miljöbalken (bergtäkter, asfaltverk, betongfabriker m.m.).

Utredningen är omfattande. Därför begränsar Skanska sitt yttrande till vissa av Skanska utvalda delar enligt nedan. I övrigt ansluter sig Skanska till yttranden från branschorganisationer i vilka Skanska är medlem, t.ex. Svensk Bergmaterialindustri (SBMI) där representanter från SIS har deltagit i svarsarbetet.

Skanska uppskattar regeringens ambition att förkorta handläggningstiden i ärenden och mål enligt miljöbalken och plan- och bygglagen.

Skanska tillstyrker Utredningens förslag, dock med frågetecken avseende begränsningen av dispensgrunderna i Mark- och miljööverdomstolen för miljöbalksmål, där Skanska föreslår att möjligheten till ändrings- och granskningsdispens inte tas bort i detta skede, vilket utvecklas nedan.

Ny instansordning för ärenden och mål enligt miljöbalken

Skanska tillstyrker förslagen ny instansordning för ärenden och mål enligt miljöbalken. Sammantaget anser Skanska att den föreslagna kortare instansordningen är i linje med Utredningens uppdrag att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar.

För att i realiteten kunna nå en ökad effektivitet, större förutsägbarhet och i förlängningen en mer tillförlitlig rättstillämpning i miljöbalksmål, som inte sällan är relativt omfattande och komplexa, är det av stor vikt att aktuella myndigheter och domstolar tilldelas ändamålsenliga resurser, såväl ekonomiska som personella och organisatoriska.

I detta sammanhang välkomnar Skanska att länsstyrelsens roll i miljöbalksärenden klargörs för att i framtiden undvika den otydlighet som från tid till annan kan anses föreligga gentemot miljöprövningsdelegationerna i dagens prövningssystem.

Mark- och miljööverdomstolens roll som prejudikatinstans i miljöbalksmål

Skanska konstaterar att andelen mål där Mark- och miljööverdomstolen är sista instans kommer att öka betydligt, dels till följd av Utredningens förslag, dels om förslaget till förändrad instansordning för bl.a. A-verksamheter och vattenverksamheter enligt miljöbalken genomförs.¹ I ljuset av denna ökning och med beaktande av hur prövningssystemet är utformat inom andra rättsområden, förstår Skanska bakgrunden till och argumenten för Utredningens förslag att Mark- och miljööverdomstolens nya roll bör vara att fokusera på prövning av mål som är av prejudikatintresse.

Beträffande dispensgrunder innebär Utredningens förslag att de nuvarande dispensgrunderna avseende ändrings- respektive granskningsdispens tas bort för miljöbalksmål där Mark- och miljööverdomstolen är slutinstans. Givet att förslaget till förändrad instansordning för bl.a. vattenverksamheter genomförs, kommer domstolen över tid följaktligen bli slutinstans i majoriteten av mål enligt miljöbalken. Sådana mål är inte sällan både omfattande och komplexa.

Även om det får anses saknas faktiska uppgifter, är det Skanskas uppfattning att ändrings- och granskningsfall är de klart vanligaste dispensgrunderna på vilka det beviljas prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen. Utredningen kommer också till slutsatsen att merparten av meddelade prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen avser ändrings- och granskningsfall.²

Förhållandet att såväl ändrings- som granskningsdispens fyller en mycket viktig funktion i miljöbalksmål framgår av flera avgöranden från Högsta domstolen eftersom miljöbalksmål inte sällan är komplexa och svårbedömda, även med beaktande av den specialisering som finns hos underliggande instanser, t.ex. mark- och miljödomstolarna.³

Att ändringsdispens fyller en mycket viktig funktion är också Skanskas egen erfarenhet. Vid flera tillfällen har Skanska i kombinerade B- och vattenmål och renodlade B-mål föreskrivits tillståndsvillkor som inte är förenliga med en fungerande och effektiv affärsverksamhet. Genom att överklaga olämpligt utformade tillståndsvillkor med stöd av ändringsdispens har felaktigheter i tillståndsskrivningen kunnat rättas till i Mark- och miljööverdomstolen. Som en följd av Utredningens förslag skulle den möjligheten försvinna direkt för B-verksamheter och över tid försvinna för A-verksamheter och vattenverksamheter, om inte frågan är av prejudikatintresse vill säga. Därmed skulle

¹ SOU 2024:98. En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess.

² Avsnitt 4.6.3, s. 236.

³ Se bl.a. Högsta domstolens domar i mål Ö4564-23, NJA 2009 s. 590, NJA 2011 s. 589, NJA 2011 s. 782.

Skanska och övriga verksamhetsutövare i framtiden vara utelämnade till att rätta till felaktigheter i föreskrivna tillståndsvillkor genom att t.ex. ansöka om villkorsändring, vilket i sig är en relativt komplicerad och tidskrävande process med oviss utgång. Frågan är om det är ett system att föredra jämfört med att behålla ändringsdispens som en möjlighet för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen. Frågan är också om den totala handläggningen vid tveksamma fall verkligen skulle effektiviseras, då olämpligt utformade tillståndsvillkor skulle behöva prövas i separata ärenden och mål. Det bör i sammanhanget betänkas att materiellt riktiga beslut och domar är av stor betydelse för den individuella verksamhetsutövaren och dennes möjlighet att kunna bedriva en fungerande och effektiv affärsverksamhet. Situationen bör avslutningsvis ses i ljuset av att det inte får anses vara säkerställt att borttagandet av möjligheten till ändrings- eller granskningsdispens i Mark- och miljööverdomstolen i detta skede skulle bidra till en effektiv, konkurrenskraftig och rättssäker process med beaktande av de omfattande reformer som prövningssystemet just nu genomgår.

Med hänvisning till att ändrings- och granskningsdispens idag är de klart vanligaste dispensgrunderna i Mark- och miljööverdomstolen och med beaktande av Högsta domstolens syn på ändrings- och granskningsdispensens betydelse i miljöbalksmål samt den ovisshet som den pågående reformeringen av prövningssystemet är förknippad med (inte minst vad gäller säkerställande av ekonomiska och personella resurser för att åstadkomma ett i praktiken effektivt fungerande nytt system) ställer sig Skanska frågande till om det i nuläget är lämpligt att ta bort ändrings- och granskningsdispens som grund för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen.

Skanska förordar därför en ordning där dessa dispensgrunder inte tas bort i detta skede, varvid frågan om borttagandet av dispensgrunderna kan tas upp till ny utredning när det nya prövningssystemet i sin helhet är infört och etablerat samt effekterna och konsekvenserna av det nya systemet är undersökta och kan läggas till grund för utredningen.

I övrigt tillstyrker Skanska förslaget om att Mark- och miljööverdomstolens roll som prejudikatinstans förstärks.

Ny avgift vid överklagande till mark- och miljödomstol och Mark- och miljööverdomstolen

Skanska välkomnar Utredningens förslag att införa avgifter vid överklagande till mark- och miljödomstol och Mark- och miljööverdomstolen.

Skanska ansluter sig i denna del särskilt till SBMI:s remissvar och påpekandet att det är viktigt att avgiftssystemet utformas proportionerligt och rättssäkert, så att möjligheten till domstolsprövning inte begränsas för enskilda eller mindre aktörer med legitima invändningar samtidigt som avgiftssystemet utformas och förvaltas på ett sätt som inte i sig leder till förseningar i handläggningen av mål och ärenden.

Ikraftträdande

Utredningen föreslår att förslagen träder i kraft den 1 januari 2028. Skanska konstaterar att tidplanen är en utmaning med beaktande av samtliga ändringar som föreslås avseende provningssystemet för ärenden och mål enligt bl.a. miljöbalken.

För att kunna efterkomma uppdraget att göra provningen mer flexibel, effektiv och förutsebar är det av stor vikt att ändamålsanpassade resurser (såväl ekonomiska som personella och organisatoriska) avsätts för att skapa förutsättningar för att kunna genomföra samtliga föreslagna reformer på ett sätt som skapar den effektivitet, förutsebarhet och rättssäkerhet som provningssystemet är i behov av.

För Skanska Sverige AB och Skanska Industrial Solutions AB

Malmö den 19 maj 2026

Mathias Lindqvist
Bolagsjurist